Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN
SAHLGRENSKA UNIVERSITETSSJUKHUSET

Informationsbroschyr
Skapat mars 2019
Reviderat juni 2024

Information till dig som ska genomgå benamputation

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Bildkälla (framsidan): Gåskolan, Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Innehåll

Bakgrund....3
Benamputation....3
Förberedelser inför operation....3
Eftervård på avdelning....4
Rehabilitering....7
Planering av utskrivning....8
Benprotes....9
Amputationsmottagning....11
Tidsplan....11
Egna anteckningar....13
Kontakt....14

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Bakgrund

Den här informationen vänder sig till dig som ska eller har amputerat benet. Broschyren innehåller information om vad som är viktigt att tänka på under och efter din amputation.

Alla patienter som amputeras på Sahlgrenska Universitetssjukhuset blir omhändertagna av ett amputationsteam bestående av läkare, sjuksköterskor, undersköterskor, fysioterapeuter, arbetsterapeuter, kuratorer och ortopedingenjörer.

Den vanligaste orsaken till benamputation är nedsatt blodcirkulation, som bland annat kan orsakas av rökning och diabetes. En nedsatt blodcirkulation kan leda till svårläkta och svårt smärtande sår, som också kan bli infekterade. Andra orsaker till amputation kan vara olycksfall, livshotande infektion, tumör eller medfödda missbildningar.

Benamputation

Beslut om amputation tar du i samråd med din läkare, som också rekommenderar var amputationen skall göras och förklarar varför.

Läkaren hjälper dig med dina frågor, så att du känner dig trygg med ditt beslut.

Det kan vara svårt att fatta beslut om en amputation, eftersom det innebär en förändrad livssituation. Många patienter med stora smärtor och nedsatt gångförmåga före amputationen beskriver amputationen som positiv med mindre smärta och förbättrade möjligheter till ett aktivt liv.

Ibland är en benamputation nödvändig för att rädda ditt liv. I dessa fall bedömer läkaren vilken amputationsnivå som är mest lämplig. Om du, av någon anledning, inte kan lämna ditt samtycke tillfrågas dina närstående.

De vanligaste amputationsnivåerna är underben-, knäled- och lårbensamputation.

För att minska riskerna efter operationen rekommenderas att du slutar röka och dricka alkohol. Du behöver ha bra kontroll på ditt blodsocker om du är diabetiker.

Förberedelser inför operation

Descutan-dusch

För att minska infektionsrisken i samband med operation ska du göra tre dubbelduschar med en bakteriedödande tvål (Descutan). Dubbeldusch innebär att hela kroppen och håret tvålas in två gånger vid varje duschtillfälle. Descutan finns att köpa receptfritt på apoteket.

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

En dubbeldusch görs på morgonen och en på kvällen dagen före din operation. Den sista dubbelduschen görs på operationsdagens morgon.

Att tänka på:

- Använd inte vanligt schampo, tvål, balsam eller hudkräm efter dusch med Descutan då de kan motverka Descutanets bakteriedödande effekt.
- Du ska inte bära smink, nagellack, piercing eller smycken efter duscharna.
- Efter varje dusch ska du ta på dig rena kläder och natten före operationen bäddar du med rena sängkläder.

Eftervård på avdelning

På avdelningen får du träffa läkare, sjuksköterskor, undersköterskor, fysioterapeuter, arbetsterapeuter och kuratorer. Tillsammans arbetar vi för att ge dig så bra vård och behandling som möjligt.

Efter operationen kommer du att träffa läkare, som berättar om din operation och som följer dig under vårdtiden för att säkerställa att du mår bra och justera din medicinska behandling vid behov. Den amputerade delen av benet, kallas stumpen.

Efter operationen

Efter din operation får du ett vacuumbandage att ha i 5 dygn. Bandaget skyddar stumpen och motverkar svullnad.

Efter 5 dagar tas vacuumbandaget bort och en kompressionsstrumpa provas ut. Strumpan används dygnet runt i cirka 2–4 veckor för att minska svullnaden och skydda stumpen under tiden såret läker.

Efter 5 dagar påbörjar du träning med liner (silikonhylsa). Linern minskar svullnaden och hjälper till att forma stumpen. Användnings-tiden med linern stegras successivt.

Om du blir aktuell för protes kommer du använda linern tillsammans med protesen, annars avslutas träning med linern efter cirka en månad (se bild 4 på nästa sida).

Vid lårbensamputation läggs stumpen om med mjuka bandage.

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

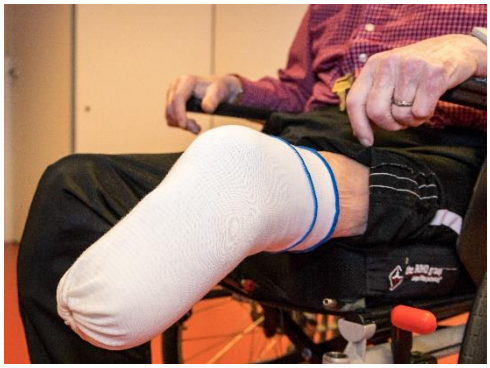
Webbplats:
sahlgrenska.se

Figur 3 - Vacuumbandage

Figur 1 - Kompressionsstrumpa

Figur 2 - Liner

Sårbehandling

Den första kontrollen av såret sker 3–5 dagar efter din operation. Stygnen tas bort 2–3 veckor efter operationen i samband med läkarbesök på ortopedmottagningen.

Komplikationer

Komplikationer kan uppstå vid alla operationer. Infektion och sår som inte läker är de vanligaste komplikationerna efter en amputation.

Smärta

Efter operationen kommer du få hjälp med smärtbehandling. Smärtan är mest intensiv de 3 första dygnen och de flesta patienter får en EDA (epiduralkateter) - en tunn slang som läggs utmed ryggmärgskanalen) i samband med operation. Via den ges läkemedel för smärtlindring. EDA:n avvecklas efter 3-5 dagar.

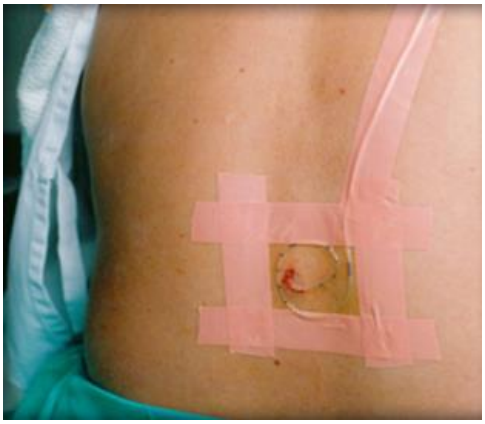
Under de första dagarna efter operationen kan du behöva starkare smärtlindrande (Morfin eller Morfin-liknande) läkemedel och i samband med utskrivning får du en smärtlindringsplan

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

som innebär att du behöver olika läkemedel under en begränsad tid. Om du har använt starka (Morfin eller Morfin-liknande) tabletter eller smärtlindringsplåster före operation, kommer du att få en individuell nedtrappningsplan för smärtlindringen efter operationen.

Figur 4 - EDA (epiduralkateter) i samband med operation.

Figur 5 - EDA (epiduralkateter) i samband med operation.

Fantomsmärta

Vissa personer kan uppleva fantomkänsla eller fantomsmärta efter amputationen. Det är en känsla och/eller smärta som upplevs som verklig och lokaliseras till kroppsdelen som inte längre finns. Det är inte klarlagt varför vissa drabbas. Spegelterapi kan vara en hjälp i behandlingen av fantomsmärta.

Figur 6 - Spegelterapi

Figur 7 - Spegelterapi

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Rehabilitering

Direkt efter operationen börjar rehabiliteringen. Allt du gör på sjukhuset är träning för att kunna återgå till vardagen.

Fysioterapi

- sitta på sängkant och komma över till stol/rullstol
- stå på det friska benet med hjälp av gånghjälpmedel
- träna på att hoppa med gånghjälpmedel
- träna på att själv flytta mellan säng och stol/rullstol
- träna rörlighet i höft och knä
- utprovning och förskrivning av gånghjälpmedel vid behov
- du kommer att få ett träningsprogram på avdelningen för rörelse- och muskelträning. Detta program ska utföras dagligen, även efter att du blivit utskriven från sjukhuset.

Arbetsterapi

- utreda behov av hjälpmedel eller anpassningar i hemmet
- utreda behov av rullstol (alla som inte har, får en rullstol). Egen rullstol ska tas med till sjukhuset
- rullstolsträning så att du kan förflytta dig själv
- utprovning av hjälpmedel, exempelvis duschpall/badbräda, toalettförhöjning för användning i hemmet
- vi hjälper dig att träna för att klara av dina dagliga aktiviteter,
- exempelvis hygien och på-och avklädning

All träning stegras successivt.

Stöd av kurator

Att förlora ett ben innebär en stor förändring av din livssituation. Många genomgår ett sorgearbete över sin förlorade kroppsdel. Du kan känna oro, depression och/eller ha tankar kring omgivningens reaktion efter amputationen.

På avdelningen får du möjligheten att träffa en kurator. Dina närstående välkomnas också till kuratorsamtal om de har funderingar kring amputation. Kuratorn kan även vara behjälplig med vägledning och råd med myndigheter, försäkringsbolag etc.

Det går bra att kontakta kuratorn efter hemgång och så länge du har en aktiv läkarkontakt på sjukhuset.

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Planering av utskrivning

Under tiden på sjukhuset planerar vi tillsammans med dig och dina närstående för din fortsatta rehabilitering efter utskrivning.

Utskrivning

Om du har klarat alla förflyttningar på avdelningen och är så pass frisk att du bedöms klara dig hemma, skrivs du ut efter 5–7 dagar.

Du kommer att fortsätta träningen hos fysioterapeut och/eller arbetsterapeut inom primärvården, korttidsboende eller i hemmet. Rehabpersonalen på avdelningen hjälper dig att finna lämplig rehabilitering utanför sjukhuset.

Vårdplanering

Om du har behov av hjälp efter amputationen kan det hållas en vård-planering. Det innebär att du och även dina anhöriga får träffa representanter från kommunen. Vårdplaneringen sker på sjukhuset eller hålls i hemmet efter hemkomsten. På mötet planeras för det fortsatta omhändertagandet såsom omvårdnad, hjälpmedel och rehabilitering efter din utskrivning.

Läkarbesök efter din utskrivning

Innan du skrivs ut får du en tid för återbesök till ortopedmottagningen för sårkontroll och stygnborttagning cirka 2 veckor efter amputationen. Efter 3-6 månader kallas du för slutkontroll.

Protesbedömning på ortopedtekniska avdelningen (Gåskolan) på Falkenbergsgatan, Göteborg

Innan du skrivs ut får du en tid för ett nybesök till ortopedingenjör och fysioterapeut 10–14 dagar efter operationen. Där görs bedömning om du har de förutsättningar som behövs för att få en protes. Många av de som amputerats har inte förutsättningar för att bli protes-användare.

För att kunna använda protes behöver du:

- klara låga förflyttningar själv.
- ha god rörlighet i höft och knä.
- kunna lyfta dig några centimeter med armarna från stol med armstöd/rullstol.
- är du lårbensamputerad ska du, utöver ovanstående kriterier, även kunna ställa dig upp med stöd på det friska benet på ett kontrollerat sätt och helst kunna hoppa några meter i barr eller med gånghjälpmedel.
- det är även viktigt att såret läker som det ska.

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Om det blir aktuellt med protes påbörjas protesutprovning 20–30 dagar efter operationen. Protesträning pågår sedan i ungefär 3–5 månader.

Figur 8

Benprotes

En protes ersätter en förlorad kroppsdel och provas ut på ortoped-teknik. Beroende på vilka målsättningar och förutsättningar du har avgör ortopedingenjören tillsammans med dig vilka funktioner din protes bör ha. Vi ser därefter tillsammans till att protesen tillverkas och anpassas just för dig.

Figur 9 - Proteser för underbensamputerade

Figur 10 - Proteser för lårbensamputerade

Hylsan till protesen tillverkas individuellt efter en avgjutning av din stump eller med gjutning direkt på stumpen.

- Om du har blivit underbensamputerad får du en hylsa som går upp och omsluter knät.
- Om du har blivit lårbensamputerad får du en hylsa som slutar upp mot ljumsken.

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Protesanvändning

Första tiden kommer du att använda protesen korta stunder. Tiden med protes ökas efter hand för att vänja kroppen vid protesen. Det kan ta olika lång tid att lära sig gå med protes. Några kan lära sig det inom någon månad, andra kan behöva flera månaders träning.

Protesanvändning medför risk för skav och trycksår. Det kan orsakas av att stumpen ändrar form eller protesen används på fel sätt. Inspektera huden och observera tryckmärken, hudrodnader och eventuella överkänslighetsreaktioner.

Skötsel och underhåll av protesen

Kontrollera protesen avseende slitage och vårda den väl, genom att:

- torka ur protesen med en fuktig trasa
- tvätta protesstrumpor regelbundet
- torka av liner

Protesen är ett hjälpmedel som tillhör Ortopedteknik och bekostas av landstinget.

Figur 11 - Protesanvändning

Vård av stumpen

- Kontrollera stumpen varje gång som kompressionsstrumpan eller linern tas av.
- Undersidan av stumpen kan inspekteras med en liten handspegel. Var uppmärksam på hudförändringar som blåsor, utslag/sår eller förändringar i operationssåret.
- Tvätta och smörj stumpen med parfymfri salva varje kväll för att hålla huden mjuk.

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Amputationsmottagning

Du är alltid välkommen att kontakta ortopedteknik angående problem gällande din stump eller protes. Vid behov finns möjlighet att träffa läkare, fysioterapeut och ortopedingenjör för en teambedömning på amputationsmottagningen.

Mer information

Att förlora ett ben innebär en stor förändring av din livssituation. Då kan det vara ett stöd att träffa någon som har genomgått en liknande situation. Patientföreningen RTP erbjuder Förebildscoacher som du kan få kontakt med. Information om detta finns på vårdavdelningen och Gåskolan samt att du kan läsa mer på hemsidan: Förebildscoach Amputation | RTP

Tidsplan

Tids- och behandlingsplanen kan se lite olika ut beroende på varje enskild situation. Därför är det omöjligt att ge exakta tidsangivelser som gäller för alla. I tabellen nedan anges allmänna riktlinjer.

Före operation	• Träffa narkosläkare för bedömning och information inför din operation.
	• Provtagning, kontroll av vikt och längd.
	• Inför operation är det viktigt att skapa bra förutsättningar för sårläkning:
	  ○ avstå rökning
	  ○ inte dricka alkohol
	  ○ bra kontroll på ditt blodsocker vid diabetes
	  ○ bra näringsintag så att du är i så god fysisk kondition som möjligt
	• Descutan-duschar, 3 stycken.

Operationsdagen	• Förberedelser inför operation. • Om narkosläkaren har bedömt att det är möjligt i ditt fall, får du en EDA som smärtlindring som sitter kvar i 3–5 dagar efter operation. • Patienter med underbensamputation får ett vacuumbandage. • Patienter med knäleds-eller lårbensamputation läggs om med lindor.
Första dagarna efter operation	• Bra näringsintag och blodsockerkontroll (vid diabetes) • Vacuumbandage tas av och benet luftas 3 gånger dagligen, cirka 20 minuter per gång. • Rehabilitering påbörjas av arbets- och fysioterapeut

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

	• Du och närstående kan få träffa kurator. • Läkare berättar om operationen och du får möjlighet att ställa frågor. • Fysioterapeut mäter storlek på din liner (vid underbensamputation).
Dag 5	**Vid underbensamputation:** • Avveckling av vacuumbandage. I stället får du kompressionsstrumpa och liner.

Utskrivning

Dag 5–7	• Utskrivning
Dag 10–14	• Första bedömning på Ortopedtekniska avdelningen, Gåskolan. Du träffar fysioterapeut samt ortopedingenjör vid behov
Dag 14–19	• Återbesök till läkare på ortopedmottagningen för sårkontroll och borttagning av stygn.
Dag 20–30	• Om det blir aktuellt att använda protes kommer protesutprovning och träning med protes att ske på Gåskolan.
3–6 månader	• Slutkontroll till läkare på ortopedmottagningen.
6 månader och framåt	• Fortsatt kontakt med Ortopedtekniska avdelningen vid behov. Det finns möjlighet vid behov att få en bokad tid till amputationsmottagningen där läkare, ortoped-ingenjör och fysioterapeut träffar dig för en bedömning.

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Egna anteckningar

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se

Figur 12

Kontakt

Ortopedteknik, Falkenbergsgatan 3, Göteborg
031-343 81 44

Gåskolan, Falkenbergsgatan 3, Göteborg
031-343 81 44

Kontaktpunkten 2 - För kontakt med Ortopedi
031-343 31 00

Levnadsvanor som rör mat, alkohol, tobak och fysisk aktivitet har stor betydelse för hur du mår. På **1177.se** finns information, tester, råd och handlingsplaner för dig som vill veta mera om detta.

Postadress:
Verksamhet Ortopedi
Amputationsteam
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
431 80 Mölndal

Telefon:
031-342 10 00

Webbplats:
sahlgrenska.se